

Dansk sproghistorie

7

1350-1100: ældre middeldansk 2

Thomas Olander

Roots of Europe, INSS, Københavns Universitet

24. oktober 2010

► i dag

- strukturering af kurset
- opfølgning
- Skånske Lov (ca. 1250)
- tema: sprogforandring 3: syntaks
- midtvejsevaluering

▸ strukturering af kurset

lektion 7 (i dag)	ældre middeldansk 2 (Skånske Lov)
lektion 8	olddansk
lektion 9	danske dialekter
lektion 10	800-200: den nordiske kontekst
lektion 11	200 e.Kr. – 4000 f.Kr.: den germanske og indoeuropæiske kontekst
lektion 12	opsamling og afrunding

▸ opfølgning

- *det lykkedes ham* → *han lykkedes (med)*
- fx Holberg: *om I vil lykkes i jer Frieratz, saa maa I følge mit Raad*

▸ Skånske Lov (ca. 1250): grupper

- gruppe 1
 - *Brytær ænnar man ... ællar mæth lego.* + fonologi
- gruppe 2
 - *Sithan han af sigis ... thær brutit.* + morfologi
- gruppe 3
 - *Cumbær nokar cost ... iamlanga.* + syntaks
- gruppe 4
 - *Cumbær hin æftir ... nokar costnath ofna.* + leksikon

▸ Skånske Lov (ca. 1250): fonologi (gruppe 1)

- *brytær, skip*, nydansk *bryder, skib* – hvorfor *-t-, -p*?
- *vara*, nydansk *være* – hvorfor *-a*?
- *tha*, nydansk *da* – hvorfor *th-*?

▸ Skånske Lov (ca. 1250): morfologi (gruppe 2)

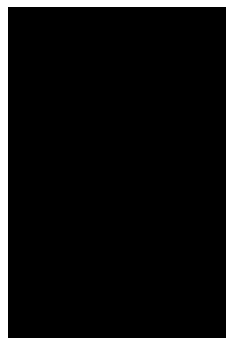
- *mæth slicum mannum* 'med sådanne mænd' – hvad er *-um*?
- (*hialpa*) *sæ* 'sig' – hvorfor ikke *sik*?
- *sialuar* 'selv', *rætar* 'ret' – hvad er *-ar*?

▸ Skånske Lov (ca. 1250): syntaks (gruppe 3)

- ledstilling
 - *ær gømt hafuir* 'som har opbevaret det'
 - *thæn ær skip hafuir thær brutit* 'den der har brudt skib (dvs. lidt skibbrud) dér'
- bestemthed
 - *kunungs man* 'kongens mand'
- konstruktion
 - *han gitir sialuar burgit* 'han kan selv få bjerget'

▸ Skånske Lov (ca. 1250): leksikon (gruppe 4)

- *cost* 'gods'
- *ær* 'der, som'
- *ma* 'kan'
- *gitir* 'kan, formår'
- *vmbuzman* 'ombudsmand'
- *vnninga logh* 'adkomst'
- fraseologi: *brytær skip* 'lider skibbrud'

billede fra senyt.dk

▸ tema: sprogforandring 3: syntaks, 1/5

- verbets position
 - *ek hlewagastiz holtijaz horna tawido* (ca. 400)
S O V
'jeg Hlewagastiz holtsk horn lavede'
 - *hathuwolafa sate staba pria* (7. årh.)
S V O
'Hathuwolf satte stave tre'
 - ledsætninger: *att I icke nogen Bagage med eder haffuer*
(Leonora Christina)

▸ tema: sprogforandring 3: syntaks, 2/5

- substantiv og adjektiv/pronomen
 - *swestar minu* 'søster min'
 - rester: *Vridsløselille*, *Smørumnedre*, *Sørbymagle*
 - jf. *Store Heddinge* ← *Maklæhedingæ* 1357 ← *Hædingi Maklæ* 1261

▸ tema: sprogforandring 3: syntaks, 3/5

- genitiv (fra ca. 1600)

gammel type	ny type
· <i>Kongens Søn af Saxen</i> (Vedel)	· <i>framfarne Konninger udi Danmarks Breffwe oc Priwilegier</i> (Chr. 3., forordning)
· <i>Churfyrstens af Brandenburg Ophøjelse</i> (Holberg)	· <i>formedelst gud y himmelens biistand</i> (Chr. 4.)
· <i>Grevens af Castilien Hjælp</i> (Holberg)	· <i>Ludovicum Kongen af Frankeriges Søn</i> (Holberg)
	· <i>Kongen af Spaniens Død</i> (Holberg)

▸ tema: sprogforandring 3: syntaks, 4/5

· subjektsprædikat

gammel type

- *Det er Jeg og det er du*
(Christian 3.s Bibel 1550,
Bibelen 1589)
- *er det hun, som er saa klog*
(Holberg)

ny type

- *thet ær mæggh* (*Den kyske
dronning* 1483)
- *er det icke ham, som nylig er
kommen* (Holberg)

▸ tema: sprogforandring 3: syntaks, 5/5

J. P. Jacobsen

- *Men der var de, som sagde til
sig selv ...*
- *Hvad behager?*
- *Saadan siger jeg nu.*

Georg Brandes

- *Dem.*
- *Der var dem, som sagde til sig
selv. Undskyld, jeg kan ikke
lade være at rette. Men
hvorfor siger De altid: der var
de?*

▸ midtvejseevaluering

10.45-11